

Çevre Ahlakı Ve Sorumluluk Bilinci

Ruşen Can

Adıyaman Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı, Adıyaman-Türkiye

Özet

Toplumların huzur ve barış içerisinde yaşamaları için çevre ahlakı ve ahlaki değerler önemlidir. Küreselleşen dünya ile birlikte çevre sorunları da artmaktadır. Günümüz toplumların en büyük sorunu “olumsuz etkileşim”dir. Çevre ahlakının oluşabilmesi ancak bireylerin ahlaki değerlere önem vermesiyle mümkündür. Sanayileşme, artan imkânlar ve lüks yaşam şartlarıyla insanların sosyal hayatları da değişmektedir. Kişiler artık oldukları gibi değil, görünmek istedikleri gibi davranmaktadırlar. Her insan sorumluluklarıyla birlikte doğar. Dünyaya geldikten sonra yaşadığı çevreye göre kişide sorumluluk bilinci şekillenir. İnançlarımız, yaşantılarımız, karakterlerimiz bizlere bahşedilmiş değerlerdir. İnsanların temel ihtiyaçlarından biri de ahlaktır. Atalarımızın bizlere bıraktığı kültürel ve ahlaki değerler günümüzün gelişen teknolojisinden olumsuz etkilenmektedir. Bu değerlerimizin hiçbir yerde ve hiçbir şekilde bozulmasına fırsat vermemeli ve saygıyla sahip çıkmalıyız. Değerlerimizi korumak ancak sorumluluk bilincine sahip bireylerin varlığı ile mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Ahlaki değerler, çevre sorunları, değişen çevre koşulları, çevresel etkileşim.

Environmental Morality and Responsibility Consciousness

Abstract

Environmental morality and moral values are important for societies to live in peace and tranquility. Environmental problems are increasing along with the world's globalization. The biggest problem of today's society is the "negative interaction". The establishment of environmental morality can only be possible by giving importance to moral values of individuals. Industrialization, increasing facilities and luxury living conditions are also changing people's social lives. People behave in the way they want to look, not as they really are. Every human being is born having responsibilities. After coming to the World, responsibility consciousness in the person is formed in accordance with the environment that he/she lives in. Our beliefs, our lives, our characters are the values we have been endowed with. One of the basic needs of the people is the morality. The cultural and moral values we inherited from our ancestors are negatively affected by today's developing technology. We should not allow these values to deteriorate in any place or in any way and should respectfully preserve them. Preserving the values is possible only by the existence of individuals who have the responsibility consciousness.

Key words: Moral values, environmental problems, changing environmental conditions, environmental interaction.

1. Giriş

Gelişen ve değişen çevre koşulları ile birlikte insanlık da değişmektedir. İnsanlık derken; insan olmanın gerekleri, insani özellikler, gelenek, örf, adet ve kültürlerine olan bağlılıkları, saygıları, sahip oldukları alışkanlıklar şeklinde sıralamak mümkündür.

Dünyanın varlığından beri insanlar bir arada topluluklar halinde yaşamlarını sürdürmektedirler. Bir bireyin tek başına hayatını sürdürmesi imkânsızdır. Bu şekilde bireyler bir araya gelerek toplulukları, topluluklar bir araya gelerek çevreyi oluşturmaktadırlar.

Atalarımız bizlere güzel bir vatan hediye etmişlerdir. Görmedikleri torunları, nesilleri yani bizler için canları uğruna savaşmış bu kutsal vatani bir sonraki nesiller olan bizlere emanet etmişlerdir. Vatan toprağı ile birlikte aynı zamanda gelenek, görenekler, örf, adetler de nesillerden nesillere aktarılması için atalarımızın bizlere emanetleridir. Atalarımızın alışkanlıkları, adabları, huy ve edepi bizlere hayatımızda yol gösterici olması, kolaylıklar getirmesi için öğretilmiş emanetlerdir. Bu emanetler nesilden nesile aktarılırken maalesef bir kısmı kaybolmakta veya uygulanmadıkları için unutulabilmektedirler. Ve sorun şu ki; günümüz gençliği bu emanetleri taşımak ve sonraki nesillere aktarmak için bilinçsiz ve tecrübesizdirler. Öncelikle gençlerimize bu emanetler aktarılmalı, öğretilmeli ve gençlerimizde bu bilinç oluşturulmalıdır.

Bugün huzurlu bir hayat sürüyorsak bunu atalarımıza borçluyuz. Bizler de aynı şekilde sonraki nesillere bu sorumluluğu taşımamızdır. Bunun için gençlerde sorumluluk bilinci uyandırılmalıdır. Maddi ve manevi bu emanetlere nasıl sahip çıkılması gerektiğini ve sonraki kuşaklara nasıl bozulmamış bir şekilde aktarılması gerektiği düşüncesi ancak “sorumluluk bilinci” olan bireyler sayesinde gerçekleşecektir. Bunlar sadece anne-babaların değil, aynı zamanda gençlerimizin de sorumluluğudur. Onlar, her şeyin hazır önlerine gelmesini beklememeli, geçmişini ve geleceğini sorgulamalı, araştırmalı, öğrenmeli ve daha iyi neler yapılabileceklerini kendileri bulup uygulamalıdır.

2. Çevresel Etkileşim

Bireyler, toplum içerisinde birbirlerinin hareketlerinden, söz ve yaptıklarından doğrudan veya dolaylı olarak etkilenirler. Bu etkinin insanların yararına olması umulur fakat günümüzde bu hiç de böyle olmamaktadır. İnsanlar geçmişlerinden, geleneklerinden, inançlarından uzaklaştıkça kendi benliklerini kaybetmekte ve bu durum hem kendi hayatlarını hem de birlikte yaşadıkları toplumun hayatını da etkileyebilmektedir.

Din, dil, ırk ayrımı yapılmaksızın insanlar doğdukları andan itibaren kendilerine ve çevrelerine karşı her şeyde ve her zaman sorumluluk bilincini taşımak zorundadırlar. İnsanların temel sorumlulukları vardır: Dinine karşı sorumlulukları, kişinin kendisine karşı sorumlulukları, ailesine karşı sorumlulukları, vatanına ve yaşadığı topluma karşı sorumlulukları, çevreye ve diğer canlılara karşı sorumlulukları şeklinde sıralayabiliriz.

Doğadaki dengenin bozulmasıyla çevresel sorunlar ortaya çıkmaktadır. Çevreci bir yaklaşımla okunduğunda “çevre suresi” olarak adlandırılabilir olan Rahman Suresinin yalnızca 7. 8. Ayetleri bile bu hususta gerekli mesajı almak için yeterli sayılabilir [1]. Bu ayetlerde Allah’ın gökyüzünü yükselttiği, kâinata düzen ve dengeyi koyduğu bildirilmekte, bu dengeye müdahalede aşırı gidilmemesi istenmektedir [1]. İslam dini de ayet ve hadislerde bizlere ahlaklı ve sorumluluk sahibi insanlar olmamız gerektiğinden bahsetmiştir. Kur’an’daki bu ayetler, çevredeki maddi kirlenme ve tükenişin aslında insanlığın evrensel ahlaki değerlerden uzaklaşmasından doğan manevi kirlenmenin bir sonucu olarak değerlendirilebilmektedir [1].

Son yirmi yıl içerisinde geleneklerimiz, inançlarımız, alışkanlıklarımız, atalarımızın emanetleri olan kültürlerimiz o kadar çok ve o kadar çabuk değişmektedir ki bunları takip edemiyoruz bile. Günümüzde toplumların kültürel değerlerini hatta itikadi ve ahlaki eğilimlerini, sahip oldukları hayat tarzı, ekonomik yapı, yerleşim, ulaşım imkânı, iklim, çevre, eğitim, örf ve adet gibi ilk bakışta konuyla ilgisiz görünen bu değerler birçok hususu derinden etkilemektedir [1].

Bir toplumun kültürünün, geleneğinin değişmesi demek; o toplumun geçmişi ile yani ataları ile bağının kopması demektir. Bu, dünyada kimsesi olmayan bir çocuk gibidir. Önü ile bağlantısı kesilmiş, sonrasını bilmeyen bir toplum ortaya çıkmıştır. Geçmişini bilmeyen bir toplum gelecek için ne kadar verimli olabilir.

Geçmiş ve geleceğini bilmeyen, gününü gün etmeye çalışan, bugünü çıkarırım yarına bakarız mantığıyla yaşayan, gelecek nesillerini düşünmeyen, bencil, çıkarıcı, empati yeteneğini kaybetmiş bir gençlik oluşmuştur. Bir ülkenin kültürlerinin, toplumlarının varisçileri kimlerdir? Tabii ki gençleridir. Peki, gençlerini yitirmiş bir toplum aslında varisçilerini kaybetmiştir. Hep gençler dedik peki diğer bireylerimiz toplum üzerinde hiç mi etkili değiller? Aslında bugün bu gençliği yetiştirenler, eğitenler onlardır. Gençler üzerinde çok durulmasının nedeni; onlar geleceğimizi aydınlatacak olan bireylerdir. Bunun için sloganımız “Bilinçli Çocuklar için Bilinçli Ebeveynler” dir.

Peki, bugün bu gençliğimiz neden bu durumda?

Birey üzerindeki en önemli ve en etkili eğitim aile içinde başlar. İstisnalar hariç bir çocuk gerekli eğitimi aileden alamamışsa yaşamının ileriki evrelerinde bunun eksikliğini yaşar ve çevreye bunu hissettirir.

Ebeveynler çocuklarını çok sevip onları kıramadıkları için her istediklerini yapıyor, üzülmesinler diye her şeylerine koşuyorlar. Aslında bu kötü değildir, aile bağlılığını gösterir. Ancak aileler bunu yaparken şunları unutuyorlar. Böyle her istediklerini yaptıkları için üzülmenin ne olduğunu bilmeyen bu çocuklar bunun zıttı olan sevgiyi de unutuyorlar. Küçük şeylerden mutlu olamıyorlar. Hep daha fazlasını hayal edip daha fazlasını istiyorlar. Böylece tembelleşen bir topluma zemin hazırlıyorlar. Bu şekilde çocuklarda, gençlerde sorumluluk bilinci oluşmamaktadır. Kendi sorumluluklarının farkına varamıyorlar, kendi sorumluluklarının farkında olmayan genç bir toplumdan çevre için de sorumluluk bilincinin oluşmasını bekleyemeyiz. Aileler, çocuklarımız için iyi olsun derken aslında onları sorumsuz, zorluklarla mücadele etmeyi bilmeyen, kendi işini bile yapamayan dolayısıyla başkasına da yardım edemeyen nesillerin yetişmesine neden olmuşlardır. Aynı zamanda teknolojik iletişim araçlarının da günden güne hayatımıza girmesiyle insanlar doğal yollarla olan iletişim becerilerini, büyükleri ve küçükleri ile olan insani ilişkilerini, unutmaya başlamıştır. Teknolojik araçlar gerçekte bizlere kolaylıklar, güzellikler sundukları gibi bizlerden de bir şeyler alabiliyorlar. Tabii ki konumuz teknolojik araçlar değil, insanlara düşen sorumluluklardır.

Bir olaya nasıl bakarsak öyle görürüz. Bizler iyi taraftan bakıp iyi olanı görmeliyiz. Teknolojik alet ve araçları bizlere faydası olacak şekilde kullanmalı, onların bizde kötü izler bırakmasına engel olmalıyız. Maalesef günümüzde bu araçların toplumdaki saygınlığımızın, benliğimizin, değerlerimizin zayıflamasında bir etken olmasına izin vermekteyiz. İnsanlarımız televizyon hayatlarının gerçek olduğuna inanmakta ve imrenmektedir. Kendilerini sanki başka âlemdeymiş gibi görüp gerçek hayattan sıyrılmakta ve ahlaki değerlerinden, inançlarından uzaklaşmaktadır. Televizyon hayatının insana huzur vermediğini ve gerçek yaşamla alakasının olmadığını fark ettiklerinde ise bir boşluğa düşmektedirler. Bu boşluğun

oluşmaması için insanların tozpembe hayallerle aldatılmaması, zihinlerini ve bedenlerini olmayan işler için değil, ülkesinin gelişmesi, birlik-beraberliği, geleceğe güvenle bakılacak işler için yormaları gerekmektedir.

İslam dini de çevre ahlakına önem vermektedir. Bunu birkaç hadisle örnekleyecek olursak; “Güzel ahlak, Allah Teâlâ’nın ahlakıdır!” [2]. “Siz insanları mallarınızla memnun edemezsiniz! Onları güler yüz ve güzel ahlak ile memnun edin!”[3].

3. Sonuç

Kişiyi, toplumda üstün kılan sahip olduğu ahlaki değerleridir. Bunun için de yine Çevre Ahlakı ve Sorumluluk Bilincinin önemi ve gerekliliği konuşulmalı ve tartışılmalıdır. İnsanlara insan oldukları için sahip olması gereken ahlak ve edep değerleri aşılmalı ve uygulanması için ortamlar oluşturulmalıdır. Oluşturulan bu ortamlar için de sorumluluk ve sorumluluk bilincinin öğretilmesi ve yerleştirilmesi gereklidir. Toplumların huzur ve barış içerisinde yaşamaları için çevre ahlakı ve ahlaki değerler önemlidir. Çünkü; toplumlarda düzenin oluşması, insanlar arasında sevgi, saygı ve muhabbet duygularının daha da artması ve daha iyi nesillerin oluşması için gereklidir. Çevre ahlakının oluşabilmesi ancak bireylerin ahlaki değerlere önem vermesiyle mümkündür. Çevre sorunlarının temel nedeni insan olduğu gibi, bu sorunları çözecek olan da yine insanın kendisidir.

Kaynaklar

[1] Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları / 643, Halk Kitapları / 159, İlmihal 2, İslam ve Toplum Ankara, 2006, Diyanet İşleri Başkanlığı.

[2] es-Suyuti, el-Cami’u’s-Sağir, 3717 ; el-Heysemi, Mecma’u’z-Zeva’id, 12658; el-Münziri, et-Terğib ve’t-Terhib, 39115.

[3] Ebu Ya’la, el-Müsned, 6550; el-Bezzar, el-Müsned, 1977, 1978, 1979; el-Münziri, et-Terğib ve’t-Terhib, 3/260; el-Heysemi, Mecma’u’z-Zeva’id, 12675.